

Dickstein Forum 2024

Komunikat wstępny

Międzywydziałowa Komisja Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności zaprasza do udziału w kolejnej edycji Dickstein Forum 2024, które odbędzie się w dniach 11-12-13 września 2024 w siedzibie PAU w Krakowie przy ul. Sławkowskiej 17.

Przewodniczącym Komitetu Naukowego jest prof. dr hab. Michał Kokowski, przewodniczący Komisji Historii Nauki PAU.

Pracami organizacyjnymi Dickstein Forum kierował będzie zastępca przewodniczącego Komisji Historii Nauki PAU, dr hab. Stanisław Domoradzki, prof. URz: stanislawdomoradzki@gmail.com i współpracujący z poprzednimi edycjami DF dr Małgorzata Stawiska AMS (USA) i dr Marek Skarupski z Politechniki Wrocławskiej i Eindhoven University of Technology (Holandia)

Przewidujemy wpisowe w wysokości 50 Euro.

Do 30 czerwca 2024 r. prosimy o zgłoszenie tematu referatu, posteru na adres mailowy kierującego pracami organizacyjnymi stanislawdomoradzki@gmail.com.

Istnieje możliwość zarezerwowania tańszych noclegów w jednym akademików w Krakowie. Również prosimy o informację w tej sprawie na podany wyżej adres mailowy.

Językiem konferencji jest język angielski. Możliwe jest też wygłoszenie referatu w innym języku, wtedy prosimy o slajdy w języku angielskim.

Tematyka konferencji jest dość szeroka i wiąże się z działalnością Samuela Dicksteina (1851–1939), którego sylwetkę kreślimy poniżej.

„Po ukończeniu gimnazjum Samuel był słuchaczem Szkoły Głównej (1866-1869), ale studia ukończył 1870 r. już na uniwersytecie rosyjskim i w 1876 r. uzyskał tam stopień magistra matematyki, uprawniający do nauczania w szkołach wyższych. Od 1870 uczył matematyki w gimnazjach warszawskich i Szkole Handlowej Kronenberga, a w latach 1878–1888 prowadził własną, cieszącą się dobrą opinią szkołę realną. Potem poświęcił się całkowicie pracy naukowej, edytorskiej i organizacyjnej. Współzałożyciel 1882 Kasy Mianowskiego i jej wybitny działacz. Dołączył w 1888 do Aleksandra Czajewicza w wydawaniu „Biblioteki Matematyczno-Fizycznej”, założył, wraz z Edwardem i Władysławem Natansonami oraz Władysławem Gosiewskim „Prace Matematyczno-Fizyczne”, a od 1897 r. wydawał „Wiadomości Matematyczne”. Oba czasopisma, które częściowo finansował z własnych funduszy, publikowały artykuły, przekłady, kronikę i recenzje. Zaangażował się w działalność bibliograficzną w zakresie matematyki polskiej, podejmując w ten sposób kontynuację dzieła Teofila Żebrowskiego. Działalność ta trwała pół wieku, jednakże przygotowywana przez niego (we współpracy z Edwardem Wawrykiewiczem) *Bibliografia matematyczna polska XIX stulecia*, niemal w całości gotowa w przededniu II wojny światowej – spłonęła w wojennej Warszawie. Pozostał jedynie jej fragment w postaci zeszytu próbnego (1904) i publikacji cząstkowych. Działalność Dicksteina nie ograniczała się do matematyki i fizyki, wspierał bowiem także organizację sieci stacji meteorologicznych i od 1903 r. był przewodniczącym Zarządu Biura Meteorologicznego, założył w 1881 r. czasopismo „Ruch Pedagogiczny”, współorganizował pierwsze w Polsce Towarzystwo Ubezpieczeniowe „Przezorność”.

Nawiązał współpracę z czasopismem „Bibliotheca Mathematica”, gdzie publikował informacje o polskim życiu matematycznym, i z czasopismem przeglądowym „Jahrbuch über die Fortschritte der Mathematik”, do którego pisywał recenzje prac matematyków polskich. Jeździł na Międzynarodowe Kongresy Matematyków (na ICM’04 w Heidelbergu miał odczyt o Wrońskim) dając świadectwo istnienia matematyki w rozbiorowej Polsce. Działalność edytorska i organizacyjna bardzo go pochłaniała, ale zaznaczył się także na polu badań naukowych. Początkowo interesował się algebrą, teorią liczb (10 prac) i metodologią matematyki, publikując w tym zakresie szereg prac i podręczników, w tym *Pojęcia i metody matematyki* (1891), jednakże w miarę upływu lat jego zainteresowania zwracały się coraz bardziej w stronę historii matematyki polskiej. Najważniejszym jego dziełem w tym zakresie była monografia *Hoene-Wroński, jego życie i prace* (Kraków, 1896), mająca wartość do dziś.

Wydał korespondencję między Leibnizem a Kochańskim, napisał noty o l’Huillierze, Janie Śniadeckim, Adamie Kochańskim i innych. Po 1905 działalność Dicksteina nabrała nowego wymiaru, inicjował bowiem i współzakładał polskie instytucje naukowe: namiastkę polskiego uniwersytetu w postaci Towarzystwo Kursów Naukowych, Towarzystwo Naukowe Warszawskie którego był pierwszym wiceprezesem, a w 1914 r. oddał mu swoją bibliotekę matematyczną, liczącą wówczas ponad 10 000 woluminów (księgozbiór ten ocalał i dziś stanowi część zbiorów bibliotecznych IM PAN), Koło Matematyczno-Fizyczne. Dużą wartość zachował podręcznik *Zasady arytmetyki politycznej* (napisany 1910 wspólnie z Adamem Danielewiczem. Kiedy w 1915 r. wznowił działalność UW, Dickstein został jego wykładowcą i 1919 profesorem honorowym matematyki i historii nauki. W tym czasie, wspólnie z Aleksandrem Birkenmajerem ogłosił zarys monograficzny *Histoire sommaire des sciences en Pologne*, Cracovie 1933. Bibliografia jego prac liczy ponad 300 pozycji. Dickstein wykładał na UW do 1937 r., kiedy to dalsze wykładanie uniemożliwiły mu choroby endokrynologiczne.

Zasługi Dicksteina były doceniane już przez współczesnych. Został w 1890 r. członkiem TPN w Poznaniu i 1893 członkiem przybranym AU w Krakowie, a 1921 doktorem h.c. UW. Był też członkiem kilku towarzystw naukowych za granicą, w tym wiceprezesem Międzynarodowej Akademii Historii Nauk Ścisłych. Prezes PTM 1923–1926. PTM zorganizowało w 1937 r. jubileusz 65-lecia jego działalności naukowej, połączony z III Zjazdem Matematyków Polskich, a w 1978 r. ustanowiło Nagrodę Główną jego imienia.”¹

¹ Zacytowany tekst to fragmenty biogramu pióra prof. dr hab. Romana Dudy, zaczerpnięty z *Biogramów matematyków*, realizowanego w PAU w ramach projektu badawczego nr UMO-0333/NPRH7/H11/86/2018, pt. „Słowniki biograficzne uczonych polskich”, kierowanego przez prof. Piotra Köhlera.